

DET FRIE FORSKNINGSRÅD

Møde med Udvalget for
Videnskab og Teknologi den 19.
maj 2009

Hvordan plejer vi vores talenter bedre?
v/Jens Chr. Djurhuus
Bestyrelsesformand for
Det Frie Forskningsråd

DET FRIE FORSKNINGSRÅD

Udgangspunktet

- Dansk forskning står stærkt
- Tiilsyneladende meget robust over for forandringer
- Stadig flere unge/ynge med forskeruddannelse
- Øget opmærksomhed om forskning

DET FRIE FORSKNINGSRÅD

Hvordan sikres et bedre karriereforløb for den enkelte forsker?

- Primært institutionernes ansvar
- Internationale karriereforløb
  - Ansøgninger
  - Tidspunkter
  - Tenure
- Facilitere karrierekombinationer mellem og uden for institutionen
- Forløb med forskellige overskrifter

Hvordan fastholdes de kvindelige talenter i en forskerkarriere?

- DFF har været opmærksom på den svage repræsentation af kvindelige forskningsledere
- Nu ligelig succesrate for mænd og kvinder til postdoc
- Skabe en tydeligere og mere sikker karrierevej
- Rollemodeller

De økonomiske realiteter

- Flere emneafgrænsede penge til forskning
- Tidsafgrænsede penge mere end langsigtede
- Ph.d.-"byrden": Indtaget på 2.400 i 2010 medfører ca. 8.000 ph.d.-studerende, svarende til 6,5 mia., eller stort set de penge, universiteterne har til forskning.
- Hidtil klaret ved lappeløsninger, men hvad med fremtiden?

- Hvad angår postdoc trækker DFF det store læs
- Fordelen er national konkurrence
- Ulempe: Svag medvirken fra institutioner
- Karriereplanlægningen i institutionerne
- De korte ansættelser
- Intet tenure

Det Frie Forskningsråds Forskerkarriereprogram

Sapere Aude
– **vov at vide**

Hvorfor et nyt forskerkarriereprogram?

Ph.d. – og hvad så?

- Yngre forskertalenteres ressourcer skal bringes i spil

For få danske forskere søger internationale fonde
– Flere internationale midler til dansk forskning

For få kvindelige forskere på de højere karrieretrin
– Den samlede talentmasse skal udvides

Forskerkarriereprogrammet

Sapere Aude henvender sig til exceptionelt dygtige forskere på tre karrieretrin

Professor

Lektor/professor

Postdoc

Sapere Audes formål

- Styrkelse af yngre forskertalenter
- Springbræt for den nationale elite
- Udvidelse af talentmassen

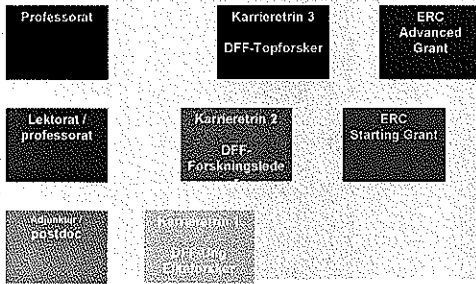

Samspil med Det Europæiske Forskningsråd (ERC)

Sapere Aude – vov at vide Et forskerkarriereprogram fra Det Frie Forskningsråd

Det er afgørende for Danmark, at dansk forskning er i konstant udvikling og af højeste internationale kvalitet. Skal det lykkes, må der skabes karriereveje for de mest talentfulde unge forskere¹. Derfor fremlægger Det Frie Forskningsråd (DFF) et nyt stort initiativ – forskerkarriereprogrammet Sapere Aude – vov at vide² – hvis formål er at udvikle de dygtigste forskertalenter evner, nationalt og internationalt. Programmet henvender sig både til nationale og internationale forskere.

**Karrieretrin 3
DFF-Topforsker**

**Karrieretrin 2
DFF-Forskningsleder**

**Karrieretrin 1
DFF-UNG Eliteforsker**

Formål med forskerkarriereprogrammet

Styrkelse af yngre forskertalenter

For mange yngre forskertalenter er et fremtidigt usikkert og usammenhængende karriereforløb en stor barriere i forhold til at vælge at fortsætte ad forskervejen. DFF kan ved at fokusere på de dygtigste forskere skabe rollemodeller og med et tretrinnsprogram synliggøre mulige karriereveje inden for forskning.

Springbræt for forskningens elite

Programmet er et springbræt for eliten i forhold til at søge bevillinger hos internationale råd og fonde. Særligt fokuserer Sapere Aude på at styrke danske ansøgers konkurrencedygtighed i forhold til Det Europæiske Forskningsråd (ERC).

Udvidelse af talentmassen

DFF er kønsneutral, når det gælder vurdering af forskningsprojekter – de vurderes udelukkende på kvalitet. Men der er stadig et særligt behov for at tilskynde kvindelige forskere til at gøre karriere inden for forskning. Sapere Aude vil opfordre kvindelige forskere til at søge, så det kan sikres, at forskning af den bedste kvalitet kan nyde fremme – uanset forskerens køn.

¹ I aftale om fordeling af globaliseringsmidlerne til forskning og udvikling af den 5. november 2008 er det anført, at "Partierne noterer sig, at regeringen i de kommende forhandlinger for 2010, 2011 og 2012 vil lægge vægt på at styrke indsatsen i forhold til blandt andet yngre forskertalenter gennem konkurrencestregen via Det Frie Forskningsråd. Det er forventningen, at Det Frie Forskningsråd i 2009 vil forberede en sådan styrket indsats".

² Sapere (tryk på første stavelse) betyder at tænke, forstå, reflektere. Der er vægt på den selvstændige brug af fornuften. En direkte oversættelse kunne være 'hav mod til at tænke selv' eller 'vov den frie tanke'. Det er også det, Kant vil sige i den passage, som har gjort vendingen berømt: /Sapere aude!/ Habe Muth dich deines eigenen Verstandes zu bedienen!/ ist also der Wahlspruch der Aufklärung. (1783).

Forskerkarriereprogrammet er karakteriseret ved, at det:

- formulerer et klart billede af en forskerkarriere for yngre forskere
- er et klart identificerbart program med ens virkemidler på tværs af fagdiscipliner
- finansierer forskningsprojekter af absolut højeste kvalitet i national konkurrence
- stimulerer ansøgere til at søge internationale fonde
- er åbent for internationale kandidater, der ønsker at fortsætte karrieren i Danmark.

Det Frie Forskningsråds forskerkarriereprogram sigter mod at løse tre udfordringer, som dansk forskning aktuelt står over for:

Ph.d. – og hvad så?

Yngre forskertalenteres ressourcer skal bringes i spil

Regeringen har som led i opfyldelsen af Barcelona-målsætningerne besluttet at øge antallet af ph.d.-studerende markant, således at der senest i 2010 indskrives ca. 2.400 nye ph.d.-studerende hvert år. Forudsætningen for, at Danmark kan realisere det fulde udbytte af indsatsen på forskeruddannelsesområdet, er, at forskningsmiljøerne kan gøre brug af de mest talentfulde af de kandidater, der opnår en ph.d.-grad. Det er en udfordring i en tid, hvor jobsikkerhed står højt på dagsordenen. At gå ind i en forskerkarriere er i dag ofte forbundet med stor usikkerhed og kortvarige ansættelsesforløb. Derfor er der behov for fokus på det videre forskerkarriereforløb

Forskerkarriereprogrammet Sapere Aude opfylder to formål i denne forbindelse: Først og fremmest vil programmet investere betydelige midler på postdocniveauet. Yderligere vil programmet synliggøre fremtidige karriereveje for de nyuddannede forskere.

Flere internationale midler til dansk forskning

Internationalisering

Danske forskere tiltrækker ikke internationale midler i samme grad, som de lande vi gerne vil sammenligne os med. Som eksempel kan anføres den sidste runde af ansøgninger til Advanced Grants til Det Europæiske Forskningsråd (ERC) Der var 2.167 ansøgninger til programmet, heraf 28 ansøgninger med dansk værtsinstitution. I alt 275 ansøgninger modtog støtte, heraf 4 danske ansøgere med dansk værtsinstitution. Til sammenligning fik Nederlandene 18 bevillinger og Sverige 16.

Forskerkarriereprogrammet Sapere Aude vil skabe incitamenter til at søge store internationale puljer, fx ERC og EU's 7. rammeprogram – dels ved at skabe de bedst mulige rammer til udvikling af exceptionelle forskningsprojekter, dels ved at forberede ansøgere til internationale ansøgningsprocesser ved at foretage interview som en del af udvælgelsesproceduren.

Flere kvindelige forskere til tops

Den samlede talentmasse skal udvides

Forskerkarriereprogrammet Sapere Aude samler DFF's hidtidige satsninger på mobilisering af kvindelige forskere og bestræbelser på at gøre den danske forskningsverden internationalt attraktiv. Programmet vil sikre, at der er lige muligheder for en forskerkarriere for begge køn, og det er målet, at der med tiden vil være lige mange kvalificerede kvinder og mænd, når topstillinger inden for forskning skal besættes. På første led af stigen, postdocniveauet, har DFF allerede opnået dette – i 2008 var succesraten for kvinder og mænd ens til postdocstipendier (18 %).

Forskerkarriereprogrammet Sapere Audes tre trin

Karrieretrin 1

DFE-Ung Eliteforsker: Henvender sig til de bedste yngre forskere på postdocniveau. Virkemidlet giver forskeren mulighed for at udføre et individuelt forskningsprojekt over en periode på tre år. Ved afslutningen af forløbet vil de allerbedste være parat til at søge et Starting Grant fra ERC.

Karrieretrin 2

DFE-Forskningsleder: Henvender sig til de bedste af de forskere, der har afsluttet et postdocforløb, og som er parate til at udvikle sig til forskningsledere. Virkemidlet giver forskeren mulighed for at udføre og lede et forskningsprojekt over en periode på fire år og vil typisk være placeret inden en evt. ansættelse på lektor- eller professorniveau. I løbet af karrieretrinet forventes nogle af de dygtigste forskere at søge Starting Grant fra ERC eller deltage i EU-ansøgninger.

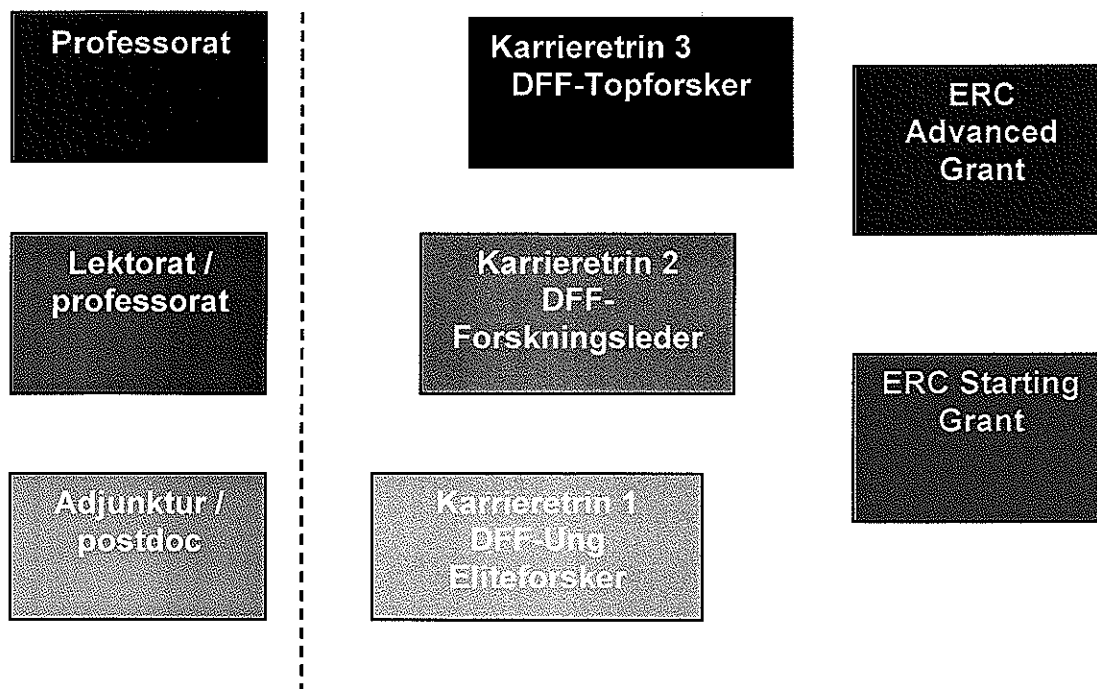
Karrieretrin 3

DFE-Topforsker: Henvender sig til forskere, der typisk i en forskningsmæssig ung alder er kvalificeret på lektor- eller professorniveau, og som har nytænkende og ambitiøse mål, der kræver en periode til koncentration alene om forskning og forskningsledelse. Virkemidlet giver forskeren mulighed for at udføre og lede et forskningsprojekt over en periode på fem år. Karrieretrinet vil give forskeren mulighed for at udvikle sig til at kunne søge Advanced Grant fra ERC, stå i spidsen for en EU-ansøgning eller en større forskningsindsats, evt. et Grundforskningsfondscenter. Trin 3 har desuden til formål at muliggøre, at excellente internationale forskere, eller danske forskere, som har arbejdet i udlandet en årrække, kan få internationalt konkurrencedygtige muligheder for at fortsætte karrieren i Danmark. Trin 3 vil således bidrage positivt med brain gain til den danske forskningsverden

De tre karrieretrin skal ikke ansues som et fastlagt forløb, hvor forskeren starter ved trin 1 og bevæger op ad. Alle tre trin er åbne for ansøgere, uanset om de tidligere har modtaget en Sapere Aude-bevilling.

Forskerkarriereveie

Samspil med ERC

Der er for alle forskerkarriereprogrammets trin taget højde for kompatibilitet med ERC's virkemidler. Det er således muligt at søge ERC Starting Grants efter at have gennemført trin 1 og/eller 2 i karriereprogrammet, ligesom det er muligt at søge ERC Advanced Grants efter at have gennemført trin 2 og /eller 3. DFF's karriereprogram er således bl.a. lagt an på at prækvalificere danske forskere til at gøre international karriere, særligt i ERC-sammenhæng.

Programmets dimensionering og finansielle behov

Finansiering af den enkelte forsker

Pr. år   Heraf overhead 44 %   Til projektet pr. år

Trin 1 (3 år)				
DFF-Ung Eliteforsker	4 mio. kr.	1,3 mio. kr.	407.407 kr.	925.926 kr.
Trin 2 (4 år)				
DFF-Forskningsleder	9 mio. kr.	2,3 mio. kr.	687.500 kr.	1.562.500 kr.
Trin 3 (5 år)				
DFF-Topforsker	19 mio. kr.	3,8 mio. kr.	1.161.111 kr.	2.638.889 kr.

Beløbet til den enkelte forsker er det maksimale beløb, der kan søges. Nogle fagområder har behov for det fulde beløb, mens andre har behov for mindre på grund af lavere driftsomkostninger.

Finansiering af det samlede program

	2010		2011		2012		mio. kr.
	antal bevillinger	mio. kr.	antal bevillinger	mio. kr.	antal bevillinger	mio. kr.	
Trin 1	45	180	45	180	45	180	540
Trin 2	27	243	27	243	27	243	729
Trin 3	7	133	7	133	7	133	399
I alt	79	556	79	556	79	556	1.668

Den samlede dimensionering er sat til 556 mio. kr. om året og i alt 1.668 mio. kr. for perioden 2010-2012.

Rammen foreslås sammensat af nye midler på finansloven 2010: 350 mio. kr. i hvert af årene 2010, 2011 og 2012. Hertil bidrager DFF med 206 mio. kr. i hvert år. DFF finder, at en succesrate for ansøgninger under 10 % vil være uhensigtsmæssigt i forhold til den enkelte forskers tidsforbrug.

Med denne dimensionering vil 45 DFF-Unge Eliteforskere, 27 DFF-Forskningsledere samt 7 DFF-Topforskere kunne igangsættes årligt.

Udmøntning gennem Det Frie Forskningsråd

Det Frie Forskningsråds styrke ved udmøntning af et forskerkarriereprogram er, at alle ansøgere bedømmes i national konkurrence uden tematiske bindinger – DFF dækker alle videnskabelige områder. Udmøntningen gennem DFF er desuden uafhængig af forskningsprioriteringer på universiteterne. Høj forskningskvalitet er forbundet med uafhængighed, bl.a. fordi der er behov for frihedsgrader, hvis nye ideer skal kunne forfølges. Udvælgelsen på baggrund af kvalitet alene sikrer, at unge, talentfulde forskeruddannede, der bedriver original forskning, får mulighed for at forfølge egne ideer. Det er et grundlæggende princip i DFF's virksomhed at midler udeles til fordel for dansk forskning. De bedste projekter får bevilling, uanset ansøgers køn, nationalitet eller institutionstilknytning til gavn for dansk forskning. Det nye karriereprogram ligger derfor i tråd med DFF's eksisterende aktiviteter.

15. maj 2009

I dialogen med de videnskabspolitiske ordførere i foråret 2009 er Det Frie Forskningsråd blevet anmodet om at fremføre sine synspunkter på den aktuelle forskningspolitiske situation til Folketingets Udvalg for Videnskab og Teknologi.

En af de grundlæggende opgaver for Det Frie Forskningsråd (DFF) med bestyrelse og fem faglige råd er at stå til rådighed med forskningsfagligt baserede svar på problemstillinger, der vedrører forskningen bredt. Det Frie Forskningsråd har i dette notat valgt at udtale sig om de absolut mest aktuelle forskningspolitiske emner, men står altid til rådighed med yderligere, mere specialiseret rådgivning.

Det Frie Forskningsråd har valgt at koncentrere sig om følgende emner:

1. Basis- og konkurrenceudsatte midler

- *Forskeren – ikke universitetet – bør fortsat være bevillingsmodtager af konkurrenceudsatte midler.*
- *Begrebet 'fri' eller 'forskerinitieret' forskning dækker alene over konkurrenceudsatte midler som ikke er tematisk bundet – dvs. Det Frie Forskningsråds og Danmarks Grundforskningsfonds midler. Universiteternes basismidler kan ikke udelukkende defineres som fri forskning.*

2. Frie og strategiske midler

- *Midlerne til fri forskning, dvs. via Det Frie Forskningsråd og Danmarks Grundforskningsfond, bør have en betydelig størrelse i forhold til de midler, som anvendes til strategiske satsninger.*
- *Af hensyn til kvalitetsniveauet i dansk forskning bør der i konkurrencestrengens forskningsfinansiering konkurreres på projektniveau, ikke på institutionsniveau.*

3. Forskeruddannelse

- *Kapacitetsforøgelsen i dansk forskning via et øget fokus på ph.d.-niveauet bør ske i tilknytning til forskerinitieret forskning, således at potentialet for at opbygge stærke forskningsmiljøer i Danmark uden tematisk begrænsning understøttes inden for alle forskningsfelter.*

4. Forskerkarriere

- *Der må skabes klare karriereveje for de mest talentfulde unge forskere. Derfor anbefales det, at der på finansloven afsættes 350 mio. kr. årligt til Det Frie Forskningsråds nye store initiativ – forskerkarriereprogrammet Sapere Aude – Vov at vide, hvis formål er at udvikle de dygtigste forskertalenter evner, nationalt og internationalt.*

5. Medfinansieringskrav

- *At statslige institutioner fra 1.1.2009 kun skal bidrage med op til 10 % af udgifter til projekter bevilget fra Det Frie og Det Strategiske Forskningsråd kan få store og uønskede konsekvenser for den samlede organisering af forskningen.*
- *Hvis det fra politisk hold ønskes at fastholde det ændrede medfinansieringskrav, bør det udvides til at gælde alle aktiviteter, som offentlige fonde og ministerier sætter i gang ved universiteter, således at universiteterne kan samarbejde med en konkurrencestreng med fælles retningslinjer.*

6. Revisionen af lov om forskningsrådgivning

- *Det er ikke hensigtsmæssigt at have en adskillelse mellem forskningspolitisk og forskningsfaglig rådgivning.*
- *Det vil være en styrkelse, hvis Koordinationsudvalget for forskning (KUF) udelukkende konstitueres af organerne i konkurrencestrengen.*

Indledning

Tiden efter 2001 har betydet mange ændringer for dansk forskning. Der er foretaget revision af universitetsloven, fusionering af universiteter og sektorforskning, revision af rådgivningsloven, som allerede er revideret to gange siden sin ikrafttræden i 2003. Hertil kommer en betydelig forøgelse af de samlede midler til forskning med heraf følgende mange nye investeringer inden for forskeruddannelse, infrastruktursatsninger m.v. Resultaterne af de samlede ændringer vil vi kunne se inden for de næste 20 år.

1. Basis- og konkurrenceudsatte midler

Folketinget har en meget vigtig politisk opgave med at afveje fordele og ulemper ved at investere henholdsvis basis- og konkurrenceudsatte midler. Det er derfor positivt, at analysefirmaet McKinsey nu gennemfører analysen "Universiteternes og sektorforskningsinstitutionernes finansiering og organisering", som bl.a. berører forholdet mellem konkurrenceudsatte midler og basismidler. Det Frie Forskningsråd håber, at analysen vil skabe gennemsigtighed især i forhold til universiteternes økonomi, som efter fusionerne ikke er optimal.

Forskningskommissionen kom i begyndelsen af det nye årtusinde med sit bud på en fordeling mellem basis- og konkurrenceudsatte midler. Man nåede frem til et forslag om 60 % basismidler. Regeringsgrundlaget siger 50 %, og Danmarks Forskningspolitiske Råd anbefalede i 2008, at halvdelen af basismidlerne skal være forskningsindikatorbestemte og dermed variable. Fordelingen af midler mellem forskningens basis- og konkurrencestreng vil være en fortsat diskussion. Det Frie Forskningsråd vil ikke anbefale en specifik sats, men understrege vigtigheden af at der til stadighed bør være en fornuftig balance mellem basis- og konkurrenceudsatte midler.

1.1 Forskeren som bevillingsmodtager

Det Frie Forskningsråd ser de seneste forslag fra Danske Universiteters side over for konkurrencestrengen som et resultat af, at universitetsfusionerne blev iværksat med et krav om udgiftsneutralitet. Dette var ikke realiserbart, hvorfor universiteterne ser sig om efter alternative finansieringsmuligheder, nemlig de konkurrenceudsatte midler. Det er lykkedes at gennemføre en forhøjelse af overheadprocenten fra 20 % til 44 %, og efterfølgende er der indført en ændring af medfinansieringskravene for Det Frie Forskningsråd og Det Strategiske Forskningsråd. Desuden arbejder Danske Universiteter p.t. på at ændre det grundlæggende princip om, at Det Frie Forskningsråd og Det Strategiske Forskningsråds bevillinger tildeles en hovedansvarlig bevillingsmodtager (Principal Investigator eller PI). Danske Universiteter ønsker i stedet, at bevillingen tildeles universitetet direkte med det formål at kunne styre forskningsmidlerne som en integreret del af universitetets samlede budget.

Det Frie Forskningsråd finder, at en ændring af det grundlæggende princip om, at forskeren er bevillingsmodtager vil være et voldsomt indgreb over for den forskerinitierede forskning, og at det vil nedbryde ideen om en uafhængig konkurrencestreng. Det vil være til skade for dansk forskning, bl.a. fordi det begrænser den enkelte forskers selvstændighed. Dette er Det Frie Forskningsråd derfor imod.

1.2 Definition af fri forskning

I forbindelse med finanslovsforhandlingerne i 2008 blev begrebet *frie midler* i pressen brugt om både forskningsinstitutionernes basismidler, om Det Frie Forskningsråds midler og om f.eks. UNiversitetsforskningens InvesteringsKapital (UNIK-midlerne). Denne brede anvendelse af begrebet gav anledning til en del forvirring. Definitionen af *frie midler* bør revideres, så der er en klar forståelse af, hvad begrebet dækker. *Fri forskning* kan defineres som Det Frie Forskningsråds og Danmarks

Grundforskningsfonds midler, idet disse uddeles i national konkurrence til forskerinitieret forskning. Det karakteristiske for disse midler er, at de anvendes på hele det videnskabelige felt til forskningsprojekter, der har vundet konkurrencen som de mest banebrydende forskningsprojekter. *Det Frie Forskningsråds* bevillingsprocent var i 2008 på 14 % (ansøgt beløb/bevilget beløb).

Helt overordnet investerer de statslige fonde, herunder Det Frie Forskningsråd, på samfundets vegne i den mest perspektivrige forskning. Disse forskningsprojekter supplerer basismidler ved forskningsinstitutionerne og virksomhedernes forskningsbudgetter. Forholdet mellem basismidler og de konkurrenceudsatte midler er altid til politisk overvejelse, som vi så det under finanslovsforhandlingerne for 2009.

Det skred, der er sket i anvendelsen af begrebet "fri forskning", finder Det Frie Forskningsråd, ikke kan forsvares, idet universiteternes midler finansierer en lang række lovmæssigt bundne hovedopgaver, som ikke alene omfatter fri forskning, men også bl.a. undervisning, forskeruddannelse og myndighedsbetjening.

2. Frie og strategiske midler

De konkurrenceudsatte "frie" midler, som Det Frie Forskningsråd og Danmarks Grundforskningsfond bevilger, fungerer som kvalitetsstempling af nybrydende ideer, som endnu ikke har fundet vej til institutionernes strategiplaner og udviklingskontrakter. Ofte er der tale om forskningsprojekter, der af den grund vil have svært ved at opnå finansiering fra forskningsinstitutionernes basismidler. De strategiske midler som Det Strategiske Forskningsråd, Højteknologifonden og Rådet for Teknologi og Innovation går til forskning inden for politisk fastsatte områder, der alene kan gennemføres, hvis der via den frie forskning er skabt det nødvendige forskningspotentiale.

2.1 Fri forskning er den strategiske forsknings økonomiske grundlag

På finanslov 2009 er der afsat 969 mio. kr. til Det Strategiske Forskningsråd, 272 mio. kr. til Højteknologifonden og 891 mio. kr. til Rådet for Teknologi og Innovation. I alt 2.132 mio. kr. Disse råd har andre hovedopgaver og støtter forskning og innovation ud fra andre principper end Det Frie Forskningsråd og Danmarks Grundforskningsfond. Til Det Frie Forskningsråd er der i 2009 afsat 1.291 mio. kr. og til Danmarks Grundforskningsfond er der afsat 275 mio. kr., i alt 1.566 mio. kr.

Hvis der skal udvikles nye forskningsfelter, er det vigtigt, at der afsættes midler til forskerinitieret forskning, som udmøntes i konkurrence, og hvor projekterne udvælges ud fra deres forskningsfaglige nyhedsværdi. Det er dette felt, som Det Frie Forskningsråd og Grundforskningsfonden arbejder i. Kommende tiders strategiske temaer vil opstå på baggrund af denne og universiteternes forskning.

Der har i de senere år været en relevant opbygning af strategisk forskning, senest med fem afgrænsede temaer, som er udvalgt fra FORSK2015-kataloget. Disse forskningsfelter udgør en lille del af de områder, som der er politisk ønske om at udvikle ny forskning inden for.

Det politiske ønske om kortsigtede resultater og synlighed dikterer størrelsen af strategisk forskning. Det er vigtigt, at der er en fornuftig balance mellem fri og strategisk forskning. Derfor er det bekymrende, at udviklingen gennem de senere år har vist en lavere andel af offentlige forskningsmidler til fri forskning, mens andelen af offentlige forskningsmidler til strategisk forskning har været i kraftig vækst. Det Frie Forskningsråd mener overordnet, at fri og strategisk forskning bør have uafhængige stemmer, men at det er essentielt, at der foregår en koordinering mellem de to grene.

Danmark er nødt til at foretage en betydelig satsning for også at kunne fastholde et fremtidigt stort afkast af forskningen, jf. danske forskeres nuværende placering blandt de mest publicerende i verden. De strategiske temaer, som er valgt, er felter, hvor der er igangværende forskning ved forskningsinstitutioner, og hvor danske virksomheder har mulighed for at blive inddraget og hermed vil kunne udvikle deres forretningsgrundlag. Som sådan har de deres berettigelse. Men midlerne til forskerinitieret forskning, dvs. via Det Frie Forskningsråd og Danmarks Grundforskningsfond, bør have en betydelig størrelse i forhold til de midler, som anvendes til strategiske satsninger.

2.2 Samarbejde på tværs af institutionsgrænser

Det er Det Frie Forskningsråds opgave at bevilge midler til de mest kvalificerede ansøgere med de bedste forskningsideer. Det Frie Forskningsråd dækker med sin sammensætning af 97 anerkendte forskere alle videnskabelige områder. Dette i modsætning til Det Strategiske Forskningsråd, hvis programkomitéer nedsættes ad hoc til at dække de faglige felter, hvor der konkret skal udmøntes et politisk defineret forskningsprogram. Det Frie Forskningsråd finder det afgørende at varetage sin opgave som det eneste forskningsfinansierende og -rådgivende organ, der har et overordnet, nationalt blik på den samlede udvikling, og som kvalitetssikrer forskerstaben inden for alle forskningsfelter. Det kan for en ansøger til Det Frie Forskningsråd betale sig at samarbejde på tværs af institutionsgrænser og inddrage udenlandske forskere, alene fordi det øger den samlede kvalitet af ansøgningen. I en række andre tiltag og finansieringsformer i de senere år – som UNIK – er tendensen, at forskningsinstitutioner ser et betydeligt konkurrenceelement nationalt mellem institutioner, hvilket forhindrer, at Danmark får det fulde faglige udbytte af investeringen.

Det Frie Forskningsråd finder det af hensyn til kvalitetsniveauet i dansk forskning vigtigt, at der i konkurrencestrengens forskningsfinansiering konkurreres på projektniveau, ikke på institutionsniveau.

3. Forskeruddannelse

Som led i regeringens globaliseringsstrategi fra 2006 er der afsat midler til et markant løft i antallet af ph.d.-studerende i Danmark, således at der senest i 2010 indskrives ca. 2.400 nye ph.d.-studerende hvert år. Bortset fra midler til ErhvervsPhD-initiativet tilføres de ekstra midler til denne indsats direkte til universiteterne som basismidler, og der er i udmøntningen af midlerne lagt særligt vægt på forskeruddannelse inden for naturvidenskab, sundhedsvidenskab, teknisk videnskab og it.

Det Frie Forskningsråd støtter op om indsatsen på forskeruddannelsesområdet. Rådet sikrer således, at kapacitetsforøgelsen i dansk forskning via et øget fokus på ph.d.-niveauet også sker i tilknytning til forskerinitieret forskning, således at potentialet for at opbygge stærke forskningsmiljøer i Danmark uden tematisk begrænsning understøttes inden for alle forskningsfelter. En meget stor del af Det Frie Forskningsråds midler anvendes til forskeruddannelse, særligt i tilknytning til større forskningsprojekter, hvor de ph.d.-studerende gennemfører deres uddannelse i en tæt sammenhæng med relevante forskningsaktiviteter.

Fremadrettet anbefales to uddelingsveje fortsat, dels direkte via forskningsinstitutionernes basismidler, og dels som led i de projekter, der bevilges fra Det Frie Forskningsråd.

4. Forskerkarriere

Generationsskiftet i dansk forskning er som bekendt i gang. I treårsperioden 2004-2006 blev der på universiteterne i Danmark gennemført i alt 1.800 professor-, lektor- og adjunktansættelser. I gennemsnit blev der årligt ansat cirka 125 professorer, cirka 260 lektorer og cirka 220 adjunkter. Tallene inkluderer

både varige og tidsbegrænsede ansættelser, både internt og eksternt finansierede stillinger samt stillingsbesættelser såvel med som uden opslag. Fire ud af ti professoransættelser og to ud af ti lektoransættelser var tidsbegrænsede. Således var to tredjedele af de tidsbegrænsede professorater "professorer med særlige opgaver", mens en tredjedel var ordinære eller kliniske professorater (Bertil Ståhle, 2007: *Fornyelse i forskerstaben 2004-2006*).

Det Frie Forskningsråd og andre fonde finansierer en del af disse tidsbegrænsede ansættelser. Af de nyansatte professorer blev 10 % finansierede med eksterne midler. Blandt lektorerne var andelen af eksternt finansierede 12 % og blandt adjunkterne 19 %.

I takt med at ph.d.-optaget stiger til regeringens målsætning om 2.400 nyindskrevne studerende om året i 2010, vil vi komme til at stå med flere dygtige unge forskere de kommende år. Det er meget glædeligt for dansk forskning. De resultater, som vi høster i dag på forskningsfronten, er skabt af de beslutninger, som politikerne og andre beslutningstagere tog i 1970'erne og 1980'erne. Det er vigtigt at tænke langsigtet. De mange nye forskere kræver udvidede muligheder på nationalt niveau for at kunne ansætte de rette og i tilstrækkeligt omfang. Derfor er Det Frie Forskningsråd meget opmærksom på, at de nyuddannede forskere skal have mulighed for at fortsætte deres karriere som postdocstipendiat. Dette niveau i forskningens vækstlag prioriterer rådet derfor højt i sine uddelingsrunder.

Det er afgørende for Danmark, at dansk forskning er i konstant udvikling og af højeste internationale kvalitet. Skal det lykkes, må der yderligere skabes klare karriereveje for de mest talentfulde yngre forskere. For at hjælpe med en løsning på denne situation har Det Frie Forskningsråd fremlagt et nyt stort initiativ – forskerkarriereprogrammet **Sapere Aude – Vov at vide** – hvis formål er at udvikle de dygtigste forskertalenteres evner, nationalt og internationalt. Programmet henvender sig både til nationale og internationale forskere.

For mange yngre forskertalenter er et fremtidigt usikkert og usammenhængende karriereforløb en stor barriere i forhold til at vælge at fortsætte ad forskervejen. Det Frie Forskningsråd kan ved at fokusere på de dygtigste forskere skabe rollemodeller og med et tretrinnsprogram synliggøre mulige karriereveje inden for forskning. Derudover har forskningens elite brug for et springbræt til at søge bevillinger hos internationale råd og fonde. Særligt fokuserer Sapere Aude på at styrke danske ansøgere konkurrencedygtighed i forhold til Det Europæiske Forskningsråd (ERC). Hele den talentmasse, som vi har til rådighed, skal aktiveres.

Det Frie Forskningsråd er kønsneutral, når det gælder vurdering af forskningsprojekter – de vurderes udelukkende på kvalitet. Men der er stadig et særligt behov for at tilskynde kvindelige forskere til at gøre karriere inden for forskning. Sapere Aude vil opfordre kvindelige forskere til at søge, så det kan sikres, at forskning af den bedste kvalitet kan nyde fremme – uanset forskerens køn.

Det Frie Forskningsråd foreslår, at rammen for karriereprogrammet sammensættes af nye midler på finansloven 2010: 350 mio. kr. i hvert af årene 2010, 2011 og 2012 og et årligt bidrag fra Det Frie Forskningsråd på ca. 200 mio. kr. Med denne dimensionering vil 45 DFF-Unge Eliteforskere (postdocniveau), 27 DFF-Forskningsledere (lektorniveau) samt 7 DFF-Topforskere (forskningsleder, professorniveau) kunne igangsættes årligt.

Det Frie Forskningsråds styrke ved udmøntning af et forskerkarriereprogram er, at alle ansøgere bedømmes i national konkurrence uden tematiske bindinger, da rådet dækker alle videnskabelige områder. Udmøntningen gennem Det Frie Forskningsråd er desuden uafhængig af forskningsprioriteringer på

universiteterne. Høj forskningskvalitet er forbundet med uafhængighed, bl.a. fordi der er behov for frihedsgrader, hvis nye ideer skal kunne forfølges. Udvælgelsen på baggrund af kvalitet alene sikrer, at unge, talentfulde forskeruddannede, der bedriver original forskning, får mulighed for at forfølge egne ideer. Det er et grundlæggende princip i Det Frie Forskningsråds virksomhed at midler udeles til fordel for dansk forskning. De bedste projekter får bevilling, uanset ansøgers køn, nationalitet eller institutionstilknytning til gavn for dansk forskning.

Det er afgørende for Danmark, at dansk forskerrekuttering og forskning er i konstant udvikling og af højeste internationale kvalitet. Skal det lykkes, må der yderligere skabes klare karriereveje for de mest talentfulde unge forskere. For at hjælpe med en løsning på denne situation har Det Frie Forskningsråd fremlagt et nyt stort initiativ – forskerkarriereprogrammet Sapere Aude – Vov at vide – hvis formål er at udvikle de dygtigste forskertalenter evner, nationalt og internationalt.

5. Medfinansieringskrav

I efteråret 2008 indgik regeringen sammen med Socialdemokraterne, Dansk Folkeparti og Det Radikale Venstre en aftale om globaliseringsmidlerne til forskning og udvikling. Aftalen indebar et loft på maksimalt 10 procent over, hvor stor en medfinansiering Det Frie Forskningsråd og Det Strategiske Forskningsråd kan kræve fra institutionernes side i deres forskningsansøgninger. Formålet var, at forskere på en statslig forskningsinstitution skulle kunne ansøge om at få dækket alle direkte omkostninger forbundet med et forskningsprojekt.

Medfinansieringsloftet afstedkommer ganske drastiske ændringer i de måder, hvorpå Det Frie Forskningsråd kan støtte den forskerinitierede forskning. For nogle fagområder er det stadig vanskeligt at overskue de massive ændringer, som finanslovsbeslutningen vil medføre. Nogle faglige råd har tradition for at bidrage med det kit, der får den forskerinitierede forskning til at hænge sammen. I andre faglige råd har det været naturligt, at bevillingerne kan stå alene.

Det Frie Forskningsråd har derfor en aftale med videnskabsministeren og forligspartierne om, at 2009 anvendes til afrapportering af konsekvenserne af medfinansieringsloftet. Det Frie Forskningsråd arbejder konstruktivt på at forsøge at sikre, at forskersamfundet udsættes for så få følgevirkninger som muligt. Dog er det givet, at den næsten fulde finansiering af de ansøgte projekter sammen med den forhøjede overheadbetaling til universiteterne nødvendigvis bør medføre, at institutionerne tager ansvar for at sikre tilstrækkelige driftsbevillinger til alle deres fastansatte forskere. Det Frie Forskningsråd vil inden sommerpausen mødes med Danske Universiteter for at sikre, at man ved universiteterne kender konsekvenserne af de ændrede medfinansieringskrav.

Det Frie Forskningsråd anbefaler, at kravet om medfinansiering genovervejes, så snart det er muligt. Fastholdes kravet, bør det for at undgå skævvridning udvides til at gælde alle aktiviteter, som offentlige fonde og ministerier sætter i gang ved alle forskningsinstitutioner, således at forskningsinstitutionerne kan samarbejde med en konkurrencestreng med fælles retningslinjer.

6. Revision af lov om forskningsrådgivning

Lov om forskningsrådgivning skal revideres i de kommende folketingssamlinger. 2003-loven betød en ændring af struktur med adskillelse af fri forskning og strategisk forskning samt etablering af to bestyrelser og et koordinationsudvalg samt en øget kompleksitet i det samlede system. Disse ændringer har krævet tilvænnelse. Det Frie Forskningsråd bifalder den nuværende inddragelse af Det Strategiske Forskningsråd i

kvalitetsvurderingen af ansøgninger til sektorministeriernes forskningsmidler, idet det sikrer en forøget kvalitet af de støttede forskningsprojekter.

Det Frie Forskningsråd er den forskerinitierede forsknings talerør til gavn for den langsigtede samfundsudvikling. Der lægges vægt på, at beslutninger i rådssystemet alene tages på baggrund af en samlet kvalitetsvurdering, som ikke refererer til enkeltpersoner. Det er også vigtigt at understrege, at armslængdeprincippet til enhver tid bør respekteres, dels i forholdet mellem bestyrelsen og de faglige råd, dels i relation til eksterne samarbejdspartnere. Hvad angår beskikkelsesproceduren og habilitetskontrol m.v., så sikrer den nuværende procedure den højeste integritet og faglighed.

Efter en indkøringsfase er der sket en forbedring i interaktionen mellem de forskellige dele af konkurrencestrengen, og det vurderes, at der på nuværende tidspunkt kun i begrænset omfang er uhensigtsmæssige overlap mellem Det Strategiske og Det Frie Forskningsråd. For yderligere at sikre en stadig bedring af interaktion og koordination har Det Frie Forskningsråd taget initiativ til jævnlige møder med Højteknologifonden og Danmarks Grundforskningsfond. Samtidigt har Det Frie Forskningsråd indledt et samarbejde med Det Strategiske Forskningsråd og Rådet for Teknologi og Innovation omkring fælles kortlægning og koordinering af internationale aktiviteter med henblik på øget dansk deltagelse og udbytte.

Formelt koordineres aktiviteterne i mellem de offentlige fonde og universiteterne i Koordinationsudvalget for forskning (KUF), men konstruktionen er ikke optimal. Det bør overvejes, om der i dette udvalg alene skal ske en koordinering af de instanser, der uddeler midler i konkurrencestrengen.

Den igangsatte evaluering ser kun på dele af de instanser der uddeler konkurrence udsatte midler. Det er en svaghed, at grænsefladerne til Højteknologifonden, Grundforskningsfonden og Rådet for Teknologi og Innovation ikke er genstand for en mere tilbundsående evaluering.

På rådgivningssiden kan indtrykket være, at der i praksis har været et vist overlap mellem Danmarks Forskningspolitiske Råd og Det Frie Forskningsråd. Det Frie Forskningsråd er godt rustet til at give forskningsfaglig rådgivning. Rådet dækker med sine i alt 97 medlemmer det danske forskningslandskab bedre end noget andet forum og repræsenterer en unik mulighed for at yde forskningsfaglig rådgivning og – om det ønskes – relevant forskningspolitisk råd baseret på faglighed. Forskningsfagligheden suppleres af et dækkende netværk med baggrund i alle forskningsmiljøer for de 97 medlemmer, herunder i industrien. Men navnlig skal fremhæves den indsigt, der skabes gennem fonsarbejdet hvor rådsmedlemmerne årligt sætter sig ind i ca. 3.000 ansøgninger.

Det Frie Forskningsråd finder at den nuværende struktur i konkurrencestrengen på mange måder er hensigtsmæssig og bør fastholdes. Der bør i forbindelse med lovrevisionen specielt vurderes om koordineringen på tværs af konkurrencestrengen kan forbedres (ændring af KUF), og om det er hensigtsmæssigt at have en adskillelse mellem forskningspolitisk og forskningsfaglig rådgivning.

7. Afslutning

Globaliseringsreserven skal forhandles i dette efterår. Der er i 2010 2 mia. kr., i 2011 3.6 mia. kr., og i 2012 3.8 mia. kr. Det er Det Frie Forskningsråds synspunkt, at det er nødvendigt, at Folketinget ud over de nødvendige justeringer af basismidler og strategiske midler satser på at sikre, at vi om 10-20 år har et velfungerende korps af internationalt orienterede forskere inden for alle faglige felter, da det ikke er muligt nu at forudse, hvor de kommende forskningsmæssige gennembrud vil komme. Vi er i en recessionsperiode og må udnytte den til at sikre, at vi kan fastholde vores talenter og tiltrække udenlandske forskere på højt

niveau. Den politiske satsning er godt forberedt med opnormeringen af antallet af årligt optag af ph.d.er til 2.400 i 2010. Vi må have en bred og kompetent forskerbemanding på alle felter, så det er muligt bl.a. at fastholde det nødvendige internationale samarbejde, som skal til, for at dansk forskning til enhver tid er opdateret og har kontakt med de bedste miljøer i udlandet. Kun sådan sikres det, at vi får kvalitetsforskning og undgår unødvendig kopiforskning. Samtidig sikres det, at de bedste udenlandske miljøer fastholder et ønske om at samarbejde med danske forskere på grund af deres høje kompetencer.

Det vigtigste bidrag til den løsning, som må sættes i værk, er forskerkarriereprogrammet Sapere Aude.

På vegne af Det Frie Forskningsråd

Jens Christian Djurhuus
Bestyrelsesformand